

Versenyképességi fordulat nélkül nincs stratégiai autonómia - Videón az Európai Unió jövőjéről szóló akadémiai tanácskozás

25.2.2026 - | Magyar Tudományos Akadémia

Az Európai Unió előtt álló legfontosabb kérdés ma nem pusztán az integráció mélyítése, hanem az, hogy képes-e a versenyképességi fordulatra, és fenntartható növekedési pályára tud-e állni. Az MTA IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya bicentenáriumi programsorozatának konferenciáján az előadók a politikai, gazdasági és költségvetési realitásokat egyaránt elemezve keresték a választ arra, miként őrizhető meg az európai egység a globális versenyben.

Az európai integráció perspektívái a legújabb kihívások tükrében címmel tartott konferenciát az MTA Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya a *Sokszínű tudomány* programsorozat keretében február 19-én. A tanácskozás délelőtti blokkja az aktuális kihívások és perspektívák körét tárgyalta.

Politikai és történeti keret

Halmi Péter akadémikus, az MTA Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya elnökének köszöntője után Martonyi János volt külügyminiszter az integráció történelmi, politikai alapjairól beszélt.

Felidézte, hogy a világháborúk után az európai egységtörekvések központi eleme a háborúk elkerülése és a stabilitás fenntartása volt, ugyanakkor Európa ereje nem csak gazdasági: az integráció eredeti céljai között a kulturális-szellemi összetartozás is ott volt.

A szuverenitás kérdésével kapcsolatban hangsúlyozta, hogy jogi értelemben a szuverenitás oszthatatlan, és kizárólag az egyes államokat illeti meg, ugyanakkor a szuverenitásból fakadó egyes hatáskörök gyakorlása megosztható. A napirenden lévő szuverenitásviták tehát nem annyira a szuverenitásról, mint inkább az átruházott hatáskörök mértékéről és intézményi alkalmazásáról szólnak.

Az integrációs folyamat lényegét Martonyi János szerint az egységesülési és a széttartó tendenciák dinamikus egyensúlya adja. A túlzott széttöredezés Európa globális súlyát csökkentené, ezért a belső egység megőrzése kulcskérdés. Ebben meghatározó szerepe van az együttműködési készségnek és a politikai kultúrának.

Elhúzódó válság és politikai következmények

Halmi Péter előadása középpontjába az európai gazdasági integráció alapvető problémáit helyezte. Az elmúlt két évtizedben az európai növekedési modell fokozatosan elveszítette dinamizmusát.

A termelékenység növekedése tartósan elmarad az Egyesült Államokétól. A lemaradás mögött döntően intézményi tényezők, többek közt az alacsonyabb versenyintenzitás, az innováció és a finanszírozási ökoszisztéma hiányosságai állnak. Felhívta a figyelmet arra, hogy az Európai Unió belső piacán továbbra is léteznek olyan – gyakran szabályozási eredetű – korlátozások, amelyek implicit vámokként működnek, különösen a szolgáltatások esetében.

A prosperitás hiánya azonban nem csupán gazdasági, hanem politikai destabilizáló tényező is, ami

nagyban hozzájárul az elitellenes, euroszeptikus politikai mozgalmak térnyeréséhez. A szélsőséges irányzatok visszaszorításának előfeltétele a prosperitás, azaz a fenntartható növekedési pálya helyreállítása.

Halmi Péter szerint csak mélyreható strukturális reformok hozhatnak megoldást. Az európai növekedési modell újrafogalmazására van szükség, amely az innovációt, a tudásintenzív ágazatokat, a termelékenység növelését és a belső piac kiterjesztését, a tőkepiaci unió kiépítését helyezi a középpontba. Idetartozik a K+F ráfordítások növelése, a fizikai és tudástőke-akkumuláció erősítése, valamint a monetáris és pénzügyi integráció továbbfejlesztése.

Halmi Péter szerint a cselekvési kényszer egyre erősebb. Az integráció fenntartása érdekében nem elegendő az intézményi stabilitás – növekedési fordulatra van szükség uniós és tagállami szinten egyaránt.

Európai modellek a reformhoz

Hogy milyen példák szolgálhatnak mintául e fordulathoz az Unión belül, arról Darvas Zsolt közgazdász, a Bruegel Intézet (Brussels European and Global Economic Laboratory) és a Budapesti Corvinus Egyetem kutatója beszélt, aki az európai versenyképesség kérdését helyezte előadása fókuszába. Reagált azokra az értékelésekre – köztük a Draghi-jelentés megállapításaira –, amelyek szerint az Európai Unió tartós lemaradásba került globális versenytársaival szemben.

Az adatok szerint az egy munkaóra jutó GDP az Európai Unióban átlagosan mintegy 20-25 százalékkal alacsonyabb, mint az Egyesült Államokban. Ugyanakkor Darvas Zsolt árnyalta a képet: az EU nem homogén térség, jelentősek a belső különbségek. Vannak tagállamok – elsősorban a skandináv országok –, amelyek a világ legversenyképesebb gazdaságai közé tartoznak, sőt egyes mutatókban meg is haladják az Egyesült Államokat.

Darvas Zsolt szerint nem az a kérdés, képes-e Európa világszínvonalú teljesítményre, hanem az, hogy az intézményi és piaci keretek mennyire teszik lehetővé ennek széles körű kiterjesztését. A sikeres (skandináv) modellek közös jellemzői között a közgazdász a fejlett innovációs ökoszisztémát, a kutatás-fejlesztési ráfordítások magas szintjét, az egyetemek és az ipari szereplők szoros együttműködését, valamint a fejlett tőkepiacokat emelte ki. A skandináv „flexicurity” modell – rugalmas munkaerőpiac erős szociális védőhálójával – egyszerre ösztönzi a magasabb K+F intenzitást és a kockázatvállalást.

Az egységes piac kiterjesztése továbbra is kulcskérdés.

A panelbeszélgetésben Darvas Zsolt a tőkepiaci unió megteremtésének, valamint egységesebb vállalati jogi keret kialakításának a sürgető fontosságát hangsúlyozta. Az úgynevezett „28. rezsim” lehetővé tenné, hogy az innovatív vállalkozások egységes uniós jogi környezetben működjenek.

A stratégiai autonómia értelmezésében kiemelte: nem teljes önállóságról, hanem a kritikus függőségek csökkentéséről és a beszállítói rendszerek diverzifikálásáról van szó. A „Made in Europe” megközelítéssel kapcsolatban óvatosságra intett, mert az hosszabb távon a versenyképesség romlásához és a globális kereskedelem további széttöredezéséhez vezethet. Az Európai Unión belül léteznek működő modellek – a kérdés az, képes-e a politika ezeket rendszerszinten kiterjeszteni.

Sokkok, elhalasztott döntések és kiutak

Székely P. István, az *Acta Oeconomica* főszerkesztője előadásában három nagy problémakör elemzésével mutatott rá: az európai válságok súlyossága gyakran abból fakad, hogy a külső sokkok korábban elhalasztott döntésekkel találkozunk.

A geopolitikai és geogazdasági környezet tektonikus átrendeződése szinte azonnali, hatékony lépéseket igényel, a magas adósságszint ugyanakkor szűkíti a mozgásteret. Az integráció „visszafordíthatatlanságába” vetett hit megingása (lásd Brexit) pedig politikai bizonytalanságot teremt.

Az integráció aszimmetrikus: az árupiac viszonylag jól integrált, miközben az intézmények minősége az országok között, sőt országokon belül is egyenetlen. Márpedig az egységesített piac „brutális” versenyét csak akkor lehet társadalmilag fenntartható módon működtetni, ha az intézmények képesek tompítani az alkalmazkodás költségeit. Az európai projekt politikai fenntarthatóságának előfeltétele, hogy az alkalmazkodás terhei kezelhetők legyenek, és az intézmények minősége egyenletesen erősödjön Európában.

Költségvetés és bővítési realitás

A konferencia délelőtti szekciójának záró előadásában Csaba László, az MTA rendes tagja arra hívta fel a figyelmet, hogy az Európai Unió sokféle – politikai, lelki, mozgósító – szerepe közül a gyakorlati működés szempontjából mégis a költségvetés a meghatározó.

Noha az Uniónak még nincs jóváhagyott költségvetése, a következő pénzügyi időszakra vonatkozó keret nagyjából mintegy 2 trillió euró lehet, ami az uniós bruttó nemzeti jövedelem 1,26%-a. Ez nemzetgazdasági értelemben továbbra is mérsékelt, ugyanakkor a források felhasználásának súlypontjai átrendeződnek.

A kiadási oldalon éles konfliktus alakul ki a hagyományos tételek (agrár- és kohéziós politikák) és az új prioritások (védelem, iparpolitika, klímacélok, K+F) között. Az akadémikus úgy látja, a bővítés – különösen Ukrajna lehetséges csatlakozása – technikai és politikai értelemben is újraírná a döntéshozatalt, és mindenképpen további forrásokat igényelne, ahogy mindig is többletforrást igényelt. A kérdés az, hogy az EU képes-e mindezt úgy végigvinni, hogy közben a közös döntéshozatal ne bénuljon le. Zárásként amellettt érvelt: az Európai Unió tagállamai – ha akarják – az Egyesült Államok nélkül is képesek lehetnek nagyobb önállóságra, és idézte Dani Rodrikot, a Harvard Egyetem professzorát is, aki szerint „most jött el Európa pillanata”, ha elég gyorsan tud lépni.

A konferencia délutáni blokkja az iparpolitika erősödő szerepét vizsgálta, különös tekintettel a technológiaintenzív ágazatok fejlődésére, valamint az iparpolitikai beavatkozások költségeire és hasznára. Az erről készült felvétel az alábbi videóra kattintva nézhető meg.

Megmutatni a tudomány változatosságát, visszatekinteni 200 év meghatározó személyeire és pillanataira, valamint ízelítőt adni a legizgalmasabb és legértékesebb új tudományos eredményekből – ez a célja a Magyar Tudományos Akadémia 11 tudományos osztálya, valamint a hazai és határon túli tudományos és kulturális szervezetek által rendezett Sokszerű tudomány című programsorozatnak, amely egy-egy hónapon keresztül egy régió vagy szervezet tudományos tevékenységét, illetve az adott tudományos osztályhoz tartozó tudományterületeket helyezi a fókuszba.

A bicentenáriumi év *Sokszínű tudomány* című programsorozatában először a külföldi magyar tudományosság műhelyei mutatkoztak be májusban. Őket követte júniusban a Magyar Tudományos Akadémia tudományos osztályai közül az I. Nyelv- és Irodalomtudományok Osztálya, majd szeptemberben a XI. Fizikai Tudományok Osztálya. Októberben a II. Filozófiai és Történettudományok Osztálya által rendezett programokon várták a szakmabelieket, valamint a filozófia, a pszichológia és a történelem iránt érdeklődőket az MTA székházában.

Novemberben az MTA területi bizottságai mutatkoztak be, decemberben pedig az MTA X. Földtudományok Osztálya várta változatos programokkal az érdeklődőket. A 2026-os év az MTA III. Matematikai Tudományok Osztálya rendezvénysorozatával kezdődött.

Az MTA tudományos osztályainak hátralévő programsorozatai:

2026. február – IX. Gazdaság- és Jogtudományok Osztálya
2026. március – IV. Agrártudományok Osztálya
2026. április – VIII. Biológiai Tudományok Osztálya
2026. május – MTA Könyvtár és Információs Központ
2026. június – V. Orvosi Tudományok Osztálya
2026. szeptember – VII. Kémiai Tudományok Osztálya
2026. október – VI. Műszaki Tudományok Osztálya
2026. december – Fiatal Kutatók Akadémiája

https://mta.hu/mta_hirei/versenykepessegi-fordulat-nelkul-nincs-strategiai-autonomia-videon-az-europai-unio-jovojerol-szolo-akademiai-tanacskozas-115151